

Людка Сільнова

...Я не імкнуся быць каханай,
Мне дастаткова – нечаканай!..

«Сварог... зварганіла свой сьвет»

альбо *Крышталёвы сад Людкі Сільновай*

*Галіна: Вось і ўсё, што я зрабіла, –
Нарадзілася і нарадзіла.*

– радкі, што выклікалі захапленне філосафа Валянціна Акудовіча (маўляў, ніводны мужчына ня можа гэтак прасябе сказаць)... Дык, па-твойму, творчасць паэтычная – нішто ў параўнанні з магутным досьведам нараджэння чалавека, дадзеным жанчыне?

Людка: На маю думку, параўнаць можна абсалютна ўсё на сьвеце! Нават знешне зусім не падобныя рэчы. Вось, напрыклад: жанчына і ружа, акіян і каханы, папера і ральля, верш і вяршыня гары ці вершаліна дрэва...

Што тычыцца параўнаньня народзінаў верша з народзінамі дзіцяці – так, тут ёсьць шмат агульнага: першыя штуршок, пакуты выношваньня, доўгачаканая радасьць ад зьяўленьня на сьвет... Але гэта тэарэтычна. З уласнае практыкі: нараджэньне верша адбываецца, калі абвастраецца адчуваньне пэўнага рытму, парадку, зако-

ну, калі, як у небе, разьясьняецца сьвядомасьць; у той час як нараджала сваіх дзяцей я ў страху і бяспамяцтве.

Тыя радкі пра “ўсё, што я зрабіла”, якія гэтак падабаюцца Валянціну Акудо-вічу, – усяго толькі першыя радкі аднаго з ранніх вершаў пра тое, як лёгка ма-ладой жанчыне згубіць сябе як асобу, пагадзіўшыся ісьці па жыцьці адно толькі *Адвечным шляхам* спараджэньня сабе падобных, даглядаючы дзяцей, мужа, баць-коў, дом. Нават калі яна свае таленты ці задаткі да мастацкай творчасьці, наву-ковага пошуку, кіраваньня грамадой, палітыкі неяк у рэшце рэшт пакрысе, па дробязях скарыстае ў сямейна-родавым жыцьці (салата з новых інгрыдыентаў, карнавальны касцюм дзіцяці, вершык на юбілей мужа, калектыўная апрацоўка сотак на лецішчы, арганізацыя летніх вакацыяў і г.д.) Усё-ткі мы заходнія жан-чыны і наш ідэал – раскрыцьцё індыўідуальнасьці чалавека, мужчыны і жанчы-ны. Ва ўсходняй культуры, мяркую, наадварот: ідэал, апеты вобраз жанчыны, ды ўвогуле чалавека – “толькі зьвяно” ў ланцугу, пясчынка ў пясках пустэльні, кветка ў вялікім садзе кветак, зорка сярод мільёнаў зорак...

Карацей, дзяўчаты, жанчыны, сьмялей! Ня “млец” перад вялікім дзіўным сьветам!

Галіна: У сэнсе – ня браць за ўзор тваю герайню, якая “жыцьцём здзівілася і самлела”?

Але сваім “ідэалам ці формаю страчанай” ты называеш “маленькага шкель-ца празрыстае цельца”:

Вось так бы хацела і я існаваці:
Нябачна, нячутна, і промні сьвятла,
Як гэтае шкло, праз сябе прапускаці.
І ўсё мне здаецца, я гэткай – была...

Гэта ідэал, як сказаў бы Зьніч, “за-творцы”, скіраваны да ўнутранае працы, ачышчэньня, прасьвятленьня, самаўдасканаленьня... Сапраўды хочацца існаваць “нябачна, нячутна”?

Людка: Так. Ва ўсякім разе хацелася тады, калі складаўся верш. І адначасна хочацца быць у віры жыцьця, каб вакол усё адбывалася, рухалася. Актыўна ўплываць на падзеі. Быць галоўнаю герайняй свайго жыцьця, нарэшце.

Самаўдасканаленьне – не мая тэма вершаў.

Галіна: Не твая? А Чайка на імя Джонатан Лівінгстан?

О бывай, мая радня,
Мае людцы дарагія!
Бо сьмяротная гульня
Ўдасканальваньня стыхія!

Людка: Гэта ўплыў Алеся Разанава. Настрой пэўнага адрэзку часу.

У ідэале, кожны творца ўважае сябе магутным і дасканалым... Інакш як ства-раць? Ну, такая мая Людка, продак усяго люду. Нешта накшталт Роду і Лады ў адной асобе. Сварог, творца, якая зварганіла свой сьвет і насяліла вобразамі-насельнікамі свой “рог” прасторы. (Гэты сказ – накшталт знакамітае фразы фе-міністак: “Чалавек вынайшла кола”.)

Дык вось гэтая герайня Людка, прыдуманая мной у сярэдзіне адрэджэнцкіх 1980-х, – ад пачатку нейкая прасьветленая, амаль “празрыстая”. Яна – мой ідэал, стан, фігура, да якой імкнуся. У гэтым усьвядомленым руху ў “празрыстасьць” мая радасьць і шчасьце.

Галіна: Згадваецца “Герой вайны за празрыстасьць” Ігара Бабкова. А хто Людчын Герой, той, каму яна абяцае:

...І мы станем багіняй і богам...?

Людка: Гэта верш-запрашэньне: ён запрашае да новага стану – актыўнай твор-чай дзейнасьці па законах любові ды захаваньня энергіі. І гэта ня я, а мая лірыч-ная... не, герайчная герайня гэтак сябе адчувае побач са сваім Героем.

Я ня жорсткая, я добры чалавек: ёсьць у Людкі і Герой, гэтакі ж самы празрысты. Падрабязней? Ён, як і яна, непамерна вялікі, часам багата ўзброены, як рыцар, часам у рамантычнай белае кашулі з расшпіленым, аздобленым карункамі каўняром...

Чаму яны ўзброеныя? Каханьне – гэта двубой, скрыжаваньне мячоў (магчыма сьцяў). Але ў ім галоўнае не перамога, а самое скрыжаваньне сілаў. Мне падабаецца сімволіка з маленькай рукапіснай масонскай энцыклапедыі XIX стагоддзя, якая зараз экспануецца ў музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі: скрыжаваныя гусіныя пёры, скрыжаваныя ключы, скрыжаваныя драўляныя малаткі... У гэтым ёсьць пэўная “кропка сілы”, моцная крыніца натхненьня. Можна сказаць, гэта наш заходні варыянт усходняга сімвалу “ян-інь”! Толькі ён не заключаны ў кола. Хаця ў нас ёсьць і такі варыянт крыжоў.

А слова “бог” у маім паэтычным сьвеце (у маёй “зачараванай краіне”) ад слова “багаты”: багаты на сродкі, магчыма сьці, варыянты, сілы. Нарэшце, на любоў. Такімі ж – найгалоўнымі ў сьвеце – адчуваюць сябе ўсе закаханыя! Нават народны вясельны абрад – першапачаткова гэта шлюб Найлепшага з Найлепшай, Цара з Царыцаю. Адсюль і фэст на ўвесь сьвет!

Галіна: Гэта ўсё ў “зачараванай краіне”. А ў рэальнасьці?

Людка: Што тычыцца канкрэтнага, рэальнага героя, дык у жыцці я яго не сустракала і знаю, што не сустрэну. Але, як і некалі Бог-бацька “дасылаў Сына Свайго адзінароднага” на зямлю да людзей, гэтак і велічны Герой Людкі дасылае мне як ейнаму зямному аналогу (непразрыстаму, пляскатаму, амаль яе ценю) таго ці іншага зямнога мужчыну. Які абавязкова мае некалькі важных рысаў (як некалькі слоў, што складаюцца ў пароль для мяне) – ад таго, нябеснага. Напрыклад, гэта абавязкова творца. Ён вызнае гераізм. І ён валодае ўласціва сьцю натхняць мяне адным позіркам ці адным вершаваным радком... Але хутка ўсё мінае. Да крыжовае сьмерці “пасланца” не даводжу: даражу. Можа, праз гэта ніколі і не маю.

Галіна: “Мець усё, нічога не маючы”. Так?

Людка: “(У руках не трымаючы!...)”

Галіна: Твае вершы пра каханьне ўраджаюць заўсёды нейкім раптоўным допыткам да самае сутнасьці зьявы. І тут заява гераіні:

Я не імкнуся быць каханай,
Мне дастаткова – нечаканай!

Як адно з другім стасуецца?

Людка: Вельмі лагічна, і да таго ж вельмі прыгожа стасуецца да вобразу двубою: быць нечаканай! І быць у нейкім сэнсе антаганістам, з іншым наборам рысаў, супрацьлеглай (пачуйце: супраць-леглай; *о мова беларуская, дальбог, ты ўсіх пякучых тайнаў каталог!*). Па-мойму, гэта цалкам у законах маёй эстэтыкі і этыкі. Даць тое, чаго няма, – асноўны закон каханьня. І любові. І хай гэта будзе нечакана!

Галіна: Чамусьці запалі ў сэрца гэтыя твае радочки:

Пачакай, не схіляйся
Нада мной, небасхіл!
Бо маёй жа душы
Хлопчык не нагуляўся...

Твая душа – хлопчык?

Людка: Так, хлопчык. Яна хоча быць актыўнай, прагне заваёвы новых праспораў і хоча гуляцца разам з такімі ж няўрымсьлівымі хлопчыкамі.

Дай падумаць і ўдакладніць... Не, мая душа ўсё-ткі дзяўчынка-школьніца ў гатовым, добра структураваным сьвеце. Хлопчык – мой дух, у сьвеце аморфным, незнаёмым і бязьмежна вялікім.

Гэта амаль традыцыя, што творца ў душы ці па духу дзіця. Нават для пэўна-

га тыпу творчай натуры – абавязковая ўмова. Дзіця адкрытае да ўсяго новага, любіць гуляць у гульні па правілах, цягнеца да свайго звышвобразу (гэта стан даросласьці).

Галіна: А што такое даросласць (паводле жанру) – проза?

Людка: Дарослае жыццё – гэта новая фізіялогія, складаны, шматузроўневы соцыюм... Першае мяне дзівіць і імкнеца падпарадкаваць. Другое страшыць і не прымае.

Не, дарослае жыццё – гэта ня проза, бо яно ўвогуле не мастацкая літаратура. Гэта хутчэй юрыспрудэнцыя: абавязкі, абавязкі, абавязкі... І калі ў Зачараванай краіне Людка адчувае сябе сьведкай, сузіральніцай, дык у рэчаіснасці адчуваю сябе часцей “віноўніцай” (тога, што не збылося, ці сталася ня так). Часамі надае сілы толькі вобраз вершніцы, “гераічнай гераіні”.

Але сярод гэтага ўсяго здараюцца рэчы, што інакш як цудам не назавеш. Так, пад гэты Новы год я выпадкова знайшла ў сваіх дзявочых сшытках за вокладкамі лісты ад сябе 19-гадовай да сябе 30-ці і 40-гадовай. У іх, тых лістах, ёсць просьба не адракацца ад Паэзіі, не лічыць сябе вар’яткай і ... ня гэтак шмат курыць. (А я і не куру даўно).

Шкада, што я забылася на іх, не наклеіла маркі на канверты і не паслала па пошце ў 30 і 40 гадоў. Упэўненая, ад гэтых двух “забітых матылькоў” у маёй будучыні нешта змянілася!

Галіна: А помніш, у адказах на адну з анкетаў часопісу “Крыніца” паэт Леанід Дранько-Майсюк заўважыў, што Людка Сільнова не адрознівае жыццё ад паэзіі – ці то схільная блытаць паэзію з рэальным жыццём?

Людка: Запярэчу: я адрозніваю. Проста тады Леанід глядзеў на мяне, відаць, праз ружовыя акулеры сваёй паэзіі. (У яго ёсць і іншыя.) Людміла Данілаўна паэзію і жыццё зараз вой як адрознівае. А Людка, праўда, толькі ў ёй (паэзіі) і жыве.

Галіна: Як складваюцца ўзаемны Людкі й Людмілы Данілаўны?

Людка: Людка важнейшая. Хоць яна – маё стварэнне, мне б хацелася, каб гэта я была яе стварэннем, каб яна магла жыць даўжэйшы век і нават у іншым целе.

Галіна: А чаго хочацца Людцы?

Людка: Уступіць у размову з роўнымі. Каб мяне выслухалі і пачулі тыя, чыя думкі і фразы не пакідаюць мяне абыякавай, выклікаюць думку, верш, учынак, а то і кнігу (рэдка плён!) насустрач. Пачувацца сяброўкаю вялікага Нябеснага калегіюму пісьменьнікаў, мысляроў розных часоў і народаў. Для мяне стасункі з імі – гэта пацьверджаньне статусу маёй, дакладнай, Людчынай існасьці, яе праўдзівасьці, рэальнасьці.

Галіна: Ад часоў “Тутэйшых” помняцца твае радкі:

Мне мала слоў, мне мала слоў,
Мне трэба рык і піск зьяроў,
І рыб інтымны ультрагук,
І мову лічбаў і навук!...

Ты вынайшла транслінгвізм, рысасловы, стварыла кнігі “малюдкаў” – малюнкаў Людкі (А. Разанаў), кнігі на цюлю, на кулінарнай фользе і інш., ужо ня кажучы пра вершы й прозу на эсперанта... Шмат хто бачыў выставу тваіх жывапісных і графічных рэчаў. Падкажы, можа, што яшчэ...

Людка: А яшчэ спрабавала стварыць сваю адмысловую мову. Пра гэтую мову – 16 старонак чарнавікоў – я неяк раскажу асобна. Пакуль што чытачам “Дзеяслова” адкрыю толькі тэкст свайго першага і адзінага верша на ёй. (Націск у словах на апошні склад. Зычныя прамаўляюцца вельмі энергічна. Галосныя не рэдукуюцца.)

Ра яварус лэг тво тэра.
Яы дзоргы эвјум
Пальшола бјэбатора.
Яы сонмы тјукум
Да грэтјоо.
Тролго...

Тут дзеясловы – лэг, эвјум і тјукум.

І гэта быў Менск, і мне было 18 гадоў.

Галіна: А нядаўна выйшаў з друку твой “Крышталёвы сад”...

Людка: Кніжка, якую я так доўга чакала. Пра што яна? Быццам я хаджу ў дзіўным бясконцым садзе паміж прыгожых дрэваў з крышталяў і знаходжу там вобразы сваіх калегаў-пісьменьнікаў. Крыху халаднавата, але ўзвышана.

Вялікі празрысты матыль
З люстранымі крыламі
Сьвету і антысьвету
Ляціць – і ня ведае,
На якую яму сесьці кветку...

О, як знутры пабачыць тое,
Што бачыцца адно здаля:
Палёт

павольны

матыля

Жыцьця – над Анічога полем?

Гутарыла Галіна АСТРОЎСКАЯ

Менск, студзень 2007 г.